

Axel Carpelans fiol, tillverkad av O.F. Selling 1836, och ofta använd av Sibelius.

bringar mecenater och organiserar stöd för Sibelius så att han ska ha råd att leva och komponera. Baron som han är, uppvuxen i samhällets övre skikt, har Axel trots sin egen obetydlighet den sociala position som krävs för att tas på allvar. Dessutom blir han Sibelius ateljékritiker och småningom vän. Besöken hos familjen Sibelius på Ainola och de sparsamma breven från kompositören blir meningen med Axels liv, den smala livlinan han har i romanens senare hälft.

Sibelius skildras som Axels absoluta motsats, en aldrig ifrågasatt huvudperson i livet. På ett nästan karikerat sätt är han geniet, den häftigt utlevande, stor och rödbrusig i dryckesbröders lag, självmedveten i sitt konstnärskap men också ett naturbarn som känner intuitiv gemenskap med allt som växer och lever omkring honom. När Axel besöker Sibelius i hans komponiststuga vid havsstranden i Tvärminne tumlar han omkring som en säl i vågorna medan Axel försiktigt badar fötterna i strandvattnet.

Också Axel kommer nära karikatyren av den överkänslige, introverte, hjälplöse. Två karikatyrer som möter varandra. Hur lyckas de tillsammans bära upp en roman som vill vara subtil och poetisk, noggrann och drömmande snarare än dramatisk och händelserik?

Sibelius och hans ömsom bullrigt sociala, ömsom frenetiskt skapande liv befinner sig oftast långt från Axels stillsamma tillvaro. Men när de möts kommer de, fränsett ett par katastrofer som reds

upp, nära varandra. Rentav mycket nära. Redan tidigt i dagboken när Axel hemlighetsfulla drömmar om någon som ska frälsa honom, om att möta Gud och finna honom lika ensam som han själv, som han skriver. Och Sibelius kan i sällsynta ögonblick bekänna sin ångest för improduktivitet och misslyckande för Axel. ”Vi är ofta två skilda människor, det är natt och dag och kanske behöver de varandra”, förklarar Axel för Aino Sibelius. Men kanske också motsatsen gäller. Kanske Bo Carpelan med sitt dubbelporträtt har skapat en bild av en människa, den skapande människan. ”För vem skall jag nu komponera”, skrev Sibelius i en autentisk dagboksanteckning (citerad i romanen) efter Axel Carpelans död. Och vid det sista mötet mellan de två kontrahenterna berättar den döende Axel hur han har bränt sina kompositioner. Sibelius lyssnar upprörd och förmår efter det inte komma till deras nästa möte.

Svaret på Sibelius fråga blev så småningom ”för ingen”. De två symfonier han fullbordade efter Axels död hade koncipierats långt tidigare. Slutet på Sibelius liv blev en tystnad, nästan lika lång som tiden innan han träffade Axel. Sina fortsatta kompositionsförsök brände han. En tolkning av Bo Carpelans roman kunde vara att när kontakten med bipersonen, den mörka, svaga och bortvända sidan av personligheten, förloras kan inte ens det största geni i längden bevara sin produktivitet.

När *Axel* 1986 kom ut var jag förhäxad av den. Jag läste den om och om igen och vad jag framför allt fascinerades av var just det enahanda, monotona, och av Axels kamp för att ge det betydelse. Idag uppfattar jag fortfarande romanen som särpräglad och mycket bra, men karaktären av magiskt tilltal riktat specifikt till mig har den förlorat. Jag tänker att jag då – jag var trettio – hade ungdomens långa år av ovisshet och osäkerhet i färskt minne, att jag lätt kunde identifiera mig med Axels desperata strävan efter mening, men också med skrällen för att inte hitta den. För att jag själv skulle förbli en likadan marginalvarelse som han, en biperson i mitt eget liv.

MICHEL EKMAN

Bo Carpelan (1926–2011) skulle ha fyllt 100 år den 25 oktober.